

Onze planeet

Driemaandelijks, februari 2007

Van afvalpreventie tot duurzaam verbruik

Ecoacties

Energiepremies: tot 50 % terugbetaald!

Wie energievriendelijke investeringen wil doen, krijgt in 2007 de nodige financiële steun van het Gewest. Voortaan betaalt de overheid u tot 50 procent van uw investering terug! Vooral isolatiewerken kunnen daarbij op bijkomende steun rekenen. Voor installaties die op zonne-energie werken, werden de premies zelfs simpelweg verdubbeld! En dat is nog niet alles. Dankzij de aanvullende inspanningen van de Federale overheid zijn energievriendelijke investeringen dit jaar ook

rendabel op erg korte termijn. Geeft dit alles u zin om aan de slag te gaan? Alle informatie die u daarvoor nodig hebt, vindt u in de nieuwe brochure 'Energiepremies 2007' en voor gratis advies kunt u terecht bij de Stadswinkel.

Lees het interview over dit thema en ontdek het volledige premieoverzicht op pagina 3.

Evenementen die u niet mag missen

De lente is in aantocht en daarmee ook een nieuw seizoen vol leerrijke evenementen. Zo organiseert Leefmilieu Brussel-BIM op zondag 18 maart 2007 de 'Groenehuizedag', een uitgelezen kans om een bezoek te brengen aan 25 milieuvriendelijke en energiezuinige sites in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Van 10 tot 18 uur zullen particulieren en overheidsinstanties hun deuren openen om u de kans te geven om hun milieuvriendelijke installaties te ontdekken.

Anderhalve maand later, op 6 mei 2007, vindt de 'Allemaal in de tuin'-dag plaats, waarop een veertigtal particulieren u de kans zal bieden om hun groene paradijsjes te ontdekken. Het evenement is het sluitstuk van een hele waaier aan lenteactiviteiten georganiseerd door Leefmilieu Brussel-BIM in samenwerking met Natuurpunt Brussel en IEB, en een omvangrijke informatiecampaignede in verband met biologisch tuinieren en de techniek van het composteren.

Meer uitleg over beide evenementen op pagina 2.

Mijn stad spreekt erover

De aarde vanuit de hemel

Nieuw-Caledonië, 1990. © Yann Arthus-Bertrand, De aarde vanuit de hemel

Het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) zal van 2 tot 5 april in Brussel samenkomen. Tijdens deze bijeenkomst zullen 350 klimatologen uit de hele wereld de gevolgen van de verandering van ons klimaat voor de sociaaleconomische en natuurlijke systemen van onze planeet bespreken.

Naar aanleiding van deze bijeenkomst nodigt Leefmilieu Brussel-BIM, op initiatief van Evelyne Huytebroeck, de Brusselse minister voor Leefmilieu, de fotograaf Yann Arthus-Bertrand uit om zijn foto's te tonen uit de tentoonstelling "De aarde vanuit de hemel", met deze keer ook exclusieve foto's van Brussel.

Als beelden die een heuse balans opmaken van de situatie van onze planeet, nodigen de foto's van de

kunstenaar en de teksten die de foto's begeleiden, ieder van ons uit om na te denken over de evolutie van de aarde en de toekomst van haar bewoners. De tentoonstelling toont hoe een bescherming van ons milieu en de gedragswijzigingen die hiertoe van ieder van ons nodig zijn, van cruciaal belang zijn voor het vitale evenwicht van huidige en toekomstige generaties.

Meer informatie:

Tentoonstelling 'De aarde vanuit de hemel', Warandepark (aan de kant van het Koninklijke Paleis), van 4 april tot 27 juni 2007, open 24 uur per dag, gratis toegang.
Meer informatie: 02/775.75.75,
www.yannarthusbertrand.com,
www.goodplanet.org, www.leefmilieubrussel.be.

Inhoud

- 18 maart: 'Groenehuizedag'
- 6 mei: 'Allemaal in de tuin!'
Pagina 2
- De energiepremies, die geven zin om te isoleren!
Pagina 3
- Een verjongingskuur voor het Zoniënwoud
- Een nieuw leven voor het Dudenpark
Pagina 4
- Zoektocht naar gezonde omgeving in Albert Street
Pagina 5
- Belgische wetenschappers gaan de klimaatuitdaging aan
Pagina 6
- Internationale dag van de consument
- Nieuw waterzuiveringsstation in Brussel
Pagina 7
- Energie-Uitdaging: 1.300 Brusselaars reeds gestart
- Hoekje van de kinderen
Pagina 8

Ecoacties

Concrete tips om het milieu te sparen

Twee nieuwe onontbeerlijke brochures van Leefmilieu Brussel-BIM zijn zonet van de persen gerold. De eerste brochure, 'Renoveren en bouwen: 100 tips om het leefmilieu te sparen en minder energie te verspillen', helpt u om op een milieuvriendelijke manier te renoveren en te bouwen en reikt u tal van concrete voorstellen aan. Als u met een groot renovatie- of nieuwbouwproject begint, biedt de brochure u bovendien een overzicht om in het algemeen voor een milieuvriendelijke aanpak te opteren, die rekening houdt met duurzame ontwikkeling en uw levenscomfort.

De tweede brochure, 'Dag in, dag uit, voor in huis: 100 tips om comfortabel te leven in een gezond leefmilieu', stelt u een aantal concrete tips voor om thuis toe te passen. Zo leert u in deze folder hoe u kunt consumeren en tegelijkertijd minder afval kunt produceren, hoe u de verspilling van drinkwater kunt vermijden, hoe u minder energie kunt verbruiken bij het wassen, poetsen, verluchten, verwarmen en verlichten van uw woning, enz.

Om deze brochures gratis te ontvangen: 02/775.75.75 of www.leefmilieubrussel.be

18 maart 2007: Groenehuizendag

Op zondag 18 maart 2007 kunt u een bezoek brengen aan 25 milieuvriendelijke en energiezuinige sites in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De hele dag door zullen particulieren en overheidsinstanties hun deuren immers openen om u te tonen welke maatregelen zij getroffen hebben om het milieu te ontzien, gaande van aanzienlijke renovaties tot kleine aanpassingen en een wijziging van hun dagelijkse gewoonten. Stuk voor stuk echter voorbeelden die zonder meer de moeite waard zijn om te ontdekken, zoals dat van Tine en Michel Schiettecatte die hun woning in de Madou-wijk volledig 'milieuvriendelijk' renoveerden.

Enkele jaren geleden kozen Michel en zijn echtgenote voor een huis dat vooraan op straat uitgaaf in het centrum van de gemeente. Daarnaast bevond zich achteraan op het terrein ook een oude werkplaats. Ze beslisten om het pand in een woonhuis voor zichzelf te veranderen. "Vervolgens ben ik naar Pierre Deru, een architect gespecialiseerd in milieuvriendelijke renovatieprojecten, gestapt. Ik wilde namelijk een comfortabele

en gezellige woning die ook met mijn ecologische overtuigingen strookte," legt Michel ons uit. "Het gebouw zelf heeft een grondoppervlak van 45 m² - met de verdieping samen goed voor een bewoonbaar oppervlak van 90 m² - en onderging verschillende herinrichtingswerken, waardoor het stroom- en watergebruik aanzienlijk beperkt kon worden."

Pelletkachel

Het grote raam dat op de tuin uitgeeft, heeft een afgerond kozijn van hout - met FSC-label, een label dat garandeert dat de onderneming waarvan het hout afkomstig is, het milieu respecteert - en dubbele beglazing. Op de gelijkvloerse verdieping treffen we een grote ruimte met een grote kookhoek aan. Deze ruimte wordt verwarmd met behulp van een pelletkachel. "Als het echt koud is, verbruikt de kachel ongeveer 1 zak van 15 kg hout om de 2 dagen", schat Michel Schiettecatte.

Als isolatiemateriaal voor de muren opteerde de architect voor rietpanelen met een coating van klei, een materiaal dat ook voor een goede vochtregulering zorgt. Voor de vloer ging de keuze uit naar geëxpandeerde kurk. In het groendak werd een glasraam aangebracht om de verdieping voldoende daglicht te geven en op het dak werd ook een zonnepaneel van 2 m² geïnstalleerd om de woning van warm water te voorzien.

Het huis van Tine en Michel Schiettecatte.

Om het gebruik van water drastisch te beperken, maken de eigenaars bovendien gebruik van een droogtoilet dat met zaagsel werkt. Om de twee weken wordt het reservoir van het toilet leeggemaakt, waarbij de inhoud op een composthoop terecht komt.

Groene huizen, open huizen

De huisvestingssector is in Brussel goed voor 41 % van het totale energieverbruik en is ook verantwoordelijk voor 50 % van alle bouw- en afbraakafval. Bovendien kan het gebruik in onze woningen van bepaalde materialen die chemische stoffen bevatten, echte gezondheidsproblemen veroorzaken. Er moet m.a.w. dringend iets gedaan worden aan de luchtvervuiling, de ontregeling van ons klimaat en het toenemende verbruik van vervuilende vormen van energie!

Net zoals tal van andere Brusselse gezinnen kunt ook u uw persoonlijk steentje hiertoe bijdragen.

Door bijvoorbeeld de isolatie van uw woning te verbeteren, door de installatie van een krachtiger verwarmingssysteem, door het gebruik van ecologische en hernieuwbare kwaliteitsmaterialen, door de recuperatie van regenwater en, waar mogelijk, door het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, zoals zonne-energie. Daarnaast kunt u zich ook een tiental kleine dagelijkse gewoonten eigen maken om uw energiefactuur te drukken.

Leefmilieu Brussel-BIM wilde u om diezelfde reden ook de kans geven om particulieren en openbare instellingen te leren kennen, die vóór u deze stap al zetten. Daarbij zult u zien dat ongeacht of u nu een grote of een kleine investering voor ogen hebt, er voor elk budget mogelijkheden zijn.

Meer informatie:

'Groenehuizendag', zondag 18 maart 2007, van 10 tot 18 uur, 25 sites verspreid over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, gratis toegang.

Om u de mogelijkheid te bieden om uw bezoek goed voor te bereiden, is ook een brochure verkrijgbaar. Deze kunt u de dag zelf afhalen aan het infopunt van Leefmilieu Brussel-BIM in de Sint-Gorikshallen te 1000 Brussel. U kunt de brochure ook gratis bestellen via 02/775.75.75 of downloaden op www.leefmilieubrusseel.be.

6 mei 2007: Allemaal in de tuin!

Op 6 mei 2007 vindt 'Allemaal in de tuin' plaats, het grote evenement rond biologisch tuinieren in Brussel, waarop een veertigtal particulieren u de kans zal bieden om hun groen paradijs te ontdekken. Het evenement zelf zal tevens het sluitstuk vormen van een hele waaier aan lenteactiviteiten rond tuinbouw en compostering.

Meer dan een zesde van de oppervlakte van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaat uit privé-tuinen. Omdat deze tuinen een niet te verwaarlozen rol in het ecologische netwerk van ons Gewest spelen, lanceert Leefmilieu Brussel-BIM in samenwerking

De affiche van de informatiecampagne.
En de slogan? "In een natuurlijke tuin voelt iedereen zich thuis!"

met Natuurpunt Brussel en IEB een reeks activiteiten die u de kans bieden om de rijkdom van de lokale fauna en flora te ontdekken, een beter beeld te krijgen van de manier waarop we deze natuur beter kunnen omarmen, het gebruik van pesticiden kunnen vermijden en een beschuttingsplaats voor insecten kunnen bouwen, wat een bloemenweide is of hoe u vogelkastjes kunt maken.

In feite gaat het hier om een heel programma aan activiteiten en informatiestands dat u aangeboden wordt met als sluitstuk een opentuin op 6 mei 2007. Daarbij kunt u in de ene tuin de typische biodiversiteit van Brussel ontdekken en in de andere bv. de basisprincipes van composteren. In het vorige nummer van 'Mijn stad, onze planeet' kon u al meer lezen over de principes van biodiversiteitsbeheer. In dit nummer is het nu de beurt aan de techniek van het composteren.

Opleidingen compostering

Groente- en fruitafval, gemaaid gras, afgeknipte stukjes haag, bladeren, takken... De vuilniszak van de inwoners van Brussel bevat gemiddeld 30 % keuken- en tuinafval. Als dat afval gecomposteerd zou worden, zou dat onze vuilniszakken een derde lichter maken.

Composteren is een oplossing waarmee ons organisch afval op een 100% natuurlijke, volledig gratis en doeltreffende manier in vruchtbare tuinaarde veranderd kan worden. De techniek is eenvoudig, is geschikt voor tuinen van elke grootte en brengt geen

enkele hinder met zich mee. Op 6 mei kunt u zelf de voordelen van het composteren in een twintigtal tuinen komen ontdekken, resultaten vergelijken, tips uitwisselen en vragen stellen.

Sinds 2002 organiseert Leefmilieu Brussel-BIM in samenwerking met IEB en Vlaco composteeropleidingen waar alle inwoners van Brussel aan deel kunnen nemen. Het doel van deze tweeledige opleidingen (theoretisch en praktisch gedeelte) is iedereen de kans te geven om de techniek te leren of te verbeteren. De eerstvolgende theoretische sessie zal op 29 maart om 19u30 plaatsvinden. Op 31 maart wordt vervolgens een praktische sessie georganiseerd (de locatie zal bij uw inschrijving nog bevestigd worden).

Daarnaast staat ook een opleiding wormcomposteren op het programma voor wie geen tuin heeft. De opleiding is volledig gratis, licht de basisprincipes van een wormcompostbak toe en geeft ook tal van nuttige tips om zelf een bak te maken. De eerstvolgende opleiding is op 22 maart om 19u30 (theorie en praktijk).

Beide opleidingen zullen doorgaan in jeugdherberg Jacques Brel - zaal Victor Horta, Zavelputstraat 30 te 1000 Brussel. Informatie en inschrijvingen: 02/775.75.75, info@ibgebim.be (Leefmilieu Brussel - BIM) of 02/218.75.95, catherine.marechal@ieb.be (IEB)

Meer informatie:

'Allemaal in de tuin!', 6 mei 2007, een hele dag lang, 40 tuinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Vraag de brochure aan of bezoek onze website voor meer informatie: 02/775.75.75, www.leefmilieubrusseel.be.

De energiepremies, die geven zin om te isoleren

Toegegeven, het merendeel van onze huizen zijn echte energieverslinders. Dit probleem oplossen, vraagt vaak zware investeringen. Voortaan dekken de Energiepremies van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest echter tot 50% van de isolatiekosten. Als we daar nog de fiscale aftrekmogelijkheden bijtellen, plus het geld dat we op energie besparen, wordt de rentabiliteit van een dergelijke investering ronduit indrukwekkend. Maar hoe begin je aan zo iets? Nicodème Lonfils, adviseur van het Brussels Energie Agentschap (ABEA) legt het ons uit...

Waarin bestaat juist het werk van uw instelling?

"Onze vereniging bestaat uit architecten en gespecialiseerde ingenieurs en wil de burger op energievak informeren. Daarbij richten we onze pijlen voornamelijk op oudere en vaak niet gerenoveerde gebouwen in Brussel. Vaak is daarbij de isolatie van die huizen het grote zwakte punt."

Welke zijn de belangrijkste elementen, waarmee we voor een goede isolatie rekening moeten houden?

"Van cruciaal belang is dat er ook in isolatie geïnvesteerd wordt, wanneer iemand overweegt om renovatiewerken uit te voeren. Bijvoorbeeld bij de vervanging van dakpannen, de vernieuwing van het waterdichte membraan van een plat dak of de plaatsing van een gevelbekleding op een buitenmuur. Door de isolatie- met de renovatiewerken te combineren, is de kostprijs ervan erg laag en bedraagt de ROI-termijn (Return On Investment, ofwel de tijd dat de investering zichzelf terugbetaalt) minder dan drie jaar. Om doeltreffend te zijn, moet de isolatie wel correct geplaatst worden. Dat geldt zowel voor daken, als voor scheidingswanden, muren, puntgevels en vloeren. Meestal stellen aannemers een isolatie van 6 à 7 cm voor, maar om een isolatiecoëfficiënt te halen die voor de premies in aanmerking komt, moet je als opdrachtgever veel verder gaan, tot 12 à 14 cm. Dankzij de steun van de premies behalen we dan ook een erg hoog isolatieniveau."

Stelt u ook audits voor?

"Ja, en belangrijk is iedereen eraan te herinneren dat die gratis zijn. Met deze audits richten we ons voornamelijk tot eigenaars die met een renovatieproject bezig zijn of die hoge energiefacturen moeten betalen. Met de aanbevelingen van de audit in de hand kunnen de eigenaars die met de isolatie- en/of renovatiewerken

willen beginnen, dan rechtstreeks naar de aannemer stappen. We stellen de betroffenen personen ook voor om minstens drie aannemers te raadplegen. Indien gewenst, kunnen we ook selectiecriteria voorstellen en bijkomende informatie aanbieden. Ten slotte kunnen we de betroffenen eigenaars ook adviseren over de keuze van het te gebruiken isolatiemateriaal."

Over wat voor soort informatie hebben we het dan?

"We kunnen de eigenschappen en de sterke en zwakte punten van specifieke isolatiematerialen toelichten, zoals minerale wol, synthetische en ecologische materialen. Daarnaast bestaat onze taak er ook in - en dat is belangrijk - om de implementatiestrategie toe te lichten. Zo is het gebruik van een dampremmende film bij ecologische materialen bijvoorbeeld van cruciaal belang."

Welke balans maakt u op uit die verschillende analyses?

"In totaal voeren we jaarlijks een honderdtal audits uit. In het algemeen zijn de mensen die een beroep op ons doen erg tevreden over onze tussenkomst en de adviezen en tips die we hen geven. Dat neemt echter niet weg dat we vaststellen dat de kostprijs van de werken niet de enige rem vormt om tot actie over te gaan. Erg vaak aarzelen de mensen ook om met de werken te beginnen omdat ze bang zijn dat de werken hun dagelijkse leven in de war zullen sturen.

En het klopt dat er een hele organisatie bij komt kijken. We raden hen dan ook aan om eerst de hoogdringende zaken en een aantal prioriteiten te bepalen en de werken daarna over een langere termijn te spreiden."

Beschikt u ook over een lijst met vaklui die u kunt raadplegen?

"De uiteindelijke keuze laten we natuurlijk aan de eigenaars over, maar we beschikken ook over een databank van vaklui uit de bouwsector, een lijst met namen van mensen die respect hebben voor erfgoed. Daarnaast kunnen we ook zorgen voor een lijst van zonnepaneelinstallateurs en architecten, die actief zijn op het vlak van milieuvriendelijke renovatie."

Meer informatie:

Brussels Energie Agentschap (ABEA) / Stadswinkel, Informatieloket: Sint-Gorikshallen, Sint-Goriksplein 1, 1000 Brussel, open van dinsdag tot vrijdag (10-18u) en zaterdag (14-17u). Tel.: 02 512 86 19 en 02 219 40 60, www.curbain.be.

Premie nr.	Voorwerp	Bedrag	Max. premie
ISOLATIE			
1	Dakisolatie	12 € / m ²	1000 €
2	Dakisolatie met groendak	7,5 à 15 € / m ²	
3	Isolatie van buitenmuren	25 € / m ²	2500 €
4	Vloerisolatie	25 € / m ²	2500 €
5	Superisolerend glas	50 € / m ²	2500 €
6	Mechanische ventilatie met warmterecuperatie	50% van de factuur	3000 €
7	Passieve woning	100 € / m ² tot 150m ² en 50 € daarboven	
8	Buiten geplaatste zonwering	20% van de factuur	400 €
EFFICIËNTE VERWARMING			
9	Gasverwarmingketel lage temperatuur (HR+) / met condensatie (HR TOP)	50% van de factuur	150 € / 500 €
10	Doorstroomgasboiler	50% van de factuur	200 €
11	Temperatuurregeling (thermostatische kranen, kamerthermostaat, buitentemperatuurmeter)	50% van de factuur	500 €
12	Warmtepomp	50% van de factuur	2500 / 5000 €
ZONNE-ENERGIE			
13	Zonneboiler voor de productie van sanitair warm water / voor een aanvulling op de centrale verwarming	50% van de factuur	3000 / 6000 €
14	Fotovoltaïsch systeem voor elektriciteitsproductie	50% van de factuur	3000 €
EFFICIËNTE HUISHOUDAPPARATUUR			
15	Koelkast (ook combinatietoestellen) A++		200 €
16	Diepvriezer A++		200 €
17	Droogkast op elektriciteit A / op gas		200 € / 400 €

Tot 50 % terugbetaald

In 2006 werden er meer dan 16.000 premies toegekend aan inwoners van Brussel om hen aan te zetten om minder energie te verbruiken. Voor 2007 stelt het Gewest 17 nieuwe premies voor met sterk verhoogde bedragen ten opzichte van vorig jaar. De investeringen die door deze premies gedekt worden, maken het voor een gemiddeld huishouden mogelijk om haar verwarmings- en warmwaterfactuur met 50 % te verminderen, wat neerkomt op een besparing van 1 à 1,5 ton CO₂ per inwoner per jaar.

Als alle Brusselse gezinnen de investeringen zouden doen die door de Energiepremies 2007 gedekt worden, zou dat overeenstemmen met twee keer de inspanning die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet leveren om haar doelstelling voor de periode 2008-2012 in het kader van het Kyoto-Protocol te halen. Investeren in energiebesparende maatregelen brengt bovendien meer op dan een spaarboekje! Voor elk gezin is het namelijk perfect mogelijk om de eigen energiefactuur met 50 % te drukken, wat op een besparing van 500 à 750 € per jaar neerkomt! Op gewestelijk niveau komt dat voor de residentiële en tertiaire sector neer op een jaarlijkse besparing van 500 miljoen euro.

Meer informatie:

Om alle technische en administratieve voorwaarden van de Energiepremies te leren kennen en de nodige formulieren aan te vragen, surft u naar www.leefmilieubrussel.be of belt u naar 02/775 75 75.

Mijn stad spreekt erover

Een verjongingskuur voor het Zoniënwood

Om het voortbestaan van een bos te verzekeren, moet er soms gekapt worden. Het herstelplan voor het Zoniënwood bevat dergelijke en andere maatregelen op lange termijn. Zo zullen er in de loop van de komende 24 jaar ongeveer 350 hectare oude beuken vervangen worden door jonge bomen. Werken waarmee sinds kort begonnen werd en waarbij rekening gehouden werd met de evolutie van ons klimaat.

De mens heeft altijd al een sentimentele en symbolische band gehad met de bomen die hem omringen. Daarom kan het kappen van bomen ook vaak op weinig begrip rekenen. Het lijkt wel alsof onze gehechtheid aan deze bomen ons doet vergeten dat ook zij oud worden en niet het eeuwige leven hebben. We hebben het er dan ook erg moeilijk mee om in te zien dat die majestueuze beuken die het bos zijn schoonheid geven, op een bepaald ogenblik hun uiterste leeftijdsgrens bereikt hebben. Bovendien herinneren stormen ons regelmatig aan de kwetsbaarheid van de befaamde 200 jaar oude 'beukenkathedraal'.

Uitputting van de bodem

De complexiteit van het onderhoud van het Zoniënwood heeft alles met zijn oorsprong te maken. Om het bos, dat door omwonenden geplunderd werd, in zijn voormalige glorie te herstellen, plantte de Oostenrijkse landschapsarchitect Joachim Zimmer op het einde van de XVIIIde eeuw verschillende tientallen hectaren beukenbomen van dezelfde grootte en leeftijd aan. Dit monocultuursysteem leidde echter tot een vermindering van de biodiversiteit en een uitputting van de bodem. Na de aankoop van het Zoniënwood door Leopold I werden de beuken bovendien niet langer op 100-jarige, maar pas op 180-jarige leeftijd geveld, wat voor een oververtegenwoordiging van de oudste - en daarmee ook de meest kwetsbare - bomen zorgde.

Het beheerplan voor het Zoniënwood dat in 2003 door de Brusselse regering goedgekeurd werd, formuleert concrete oplossingen voor de complexe problematiek van het herstel van dit unieke Europese landschap. Zo voorziet het plan in het kappen van ca. 350 hectare om nieuwe bomen aan te kunnen planten. De werken zelf zullen geleidelijk aan door Leefmilieu Brussel-BIM uitgevoerd worden om het landschap niet al te zwaar te belasten. Verspreid over een termijn van 24 jaar, tegen een tempo van 15 hectare per seizoen, is het de bedoeling om de beukenkathedraal op 50% van de oppervlakte van het woud in stand te houden en om op minstens 30% van de resterende oppervlakte voor een diversificatie van soorten en leeftijden te zorgen.

350 hectare oude beuken worden in de komende 24 jaar geveld.

Aanvankelijk was het ook de bedoeling om met openingen van maximum 2 hectaren verspreid over het hele woud te werken om de impact van de werken op het landschap te beperken. De evolutie van ons klimaat, met vaker sterkere windvlagen, bracht Leefmilieu Brussel-BIM er echter toe om deze strategie bij te sturen.

In de praktijk worden voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de kapwerken via een jaarlijkse houtverkoop aan specifieke bosexploitanten toevertrouwd. Zo werden in oktober 2006 nog 21 loten verspreid over het hele Zoniënwood verkocht, in totaal goed voor bijna 5.990 staande bomen van allerlei diktes, wat overeenstemt met een houtvolume van ongeveer 6.100 m³, waarvan 4.900 m³ beuk. De bosexploitanten hebben nu tot 31 oktober 2007 de tijd om de ondertussen begonnen velwerkzaamheden te voltooien.

Maken jongeren te veel lawaai in het bos?

Hoe verzoen je de aanwezigheid van jongeren met die van andere gebruikers en een duurzaam beheer van groene ruimten? Dat is de vraag waarover verschillende vertegenwoordigers van jongeren- en scoutingverenigingen zich samen met vertegenwoordigers van Leefmilieu Brussel-BIM op dit ogenblik over buigen.

Deze dialoog, die in de lente van 2006 van start ging, kadert in het takenpakket van het Platform Zoniën, dat niet alleen als forum fungeert, maar ook als doorgeefluik tussen gebruikers en beheerders. "Het Zoniënwood wordt overvloedig bezocht door tal van gebruikers," legt Barbara de Radiguès, coördinatrice van het Platform, ons uit. "Vorig jaar werd een dialoog aangeknoopt met de fietsers, ruiters en jongerenverenigingen. Tijdens een eerste ontmoeting werd daarbij de problematiek van het overbezoek aan groene ruimten aangekaart. Dit zorgt niet alleen voor spanningen tussen de verschillende gebruikers, maar het heeft ook een negatieve impact op het milieu..."

Die denkoefening met de verschillende betrokken partijen zal nu voortgezet worden om de recreatieve functies van een bos met de instandhouding van een natuurlijk erfgoed te kunnen verzoenen. Het opstellen van een gebruikershandvest voor groene ruimten of een betere organisatie van het bezoek van jongerenverenigingen aan groene ruimten zijn maar enkele van de denkpistes die tijdens nieuwe ontmoetingen in de loop van 2007 in een concrete vorm gegoten zullen worden.

Meer informatie:

Het Platform Zoniën,
Antoine Bréartstraat 77,
1060 Brussel,
0479 78 24 54,
www.soignes-zonien.net

Mijn stad spreekt erover

Een nieuw leven voor het Dudenpark

In september 2006 ging het beheer van het Dudenpark van de Koninklijke Schenking over in handen van Leefmilieu Brussel-BIM. Een aflossing van de wacht die het mogelijk zou moeten maken om deze plek die de inwoners van Brussel na aan het hart ligt, zijn vroegere glorie terug te geven.

Als in de stad gelegen onderdeel van het Zoniënwood wordt het Dudenpark niet alleen gekenmerkt door zijn fauna en flora, maar vormt het ook een fundamentele schakel tussen de wijken van het hogere en lagere deel van Vorst en maakt het deel uit van de kam van Hoogte 100. Herr Duden, een rijke Duitse handelaar die zich in het midden van deze tweeëntwintig hectaren kathedraalbeuk vestigde, schonk het bij zijn dood aan Koning Leopold II op voorwaarde dat het in een openbaar park veranderd zou worden dat naar de naam 'Dudenpark' zou luisteren.

Vuilnisbakken en banken

Nadat de Koning het park aan de Belgische staat geschonken had, werd het in mei 1912 opengesteld voor het grote publiek en groeide het al snel uit tot een geliefkoosde plek van de inwoners van Brussel. De Koninklijke Schenking zag zich echter al snel geconfronteerd met de moeilijkheden die met het beheer van dit domein met heuvelachtig reliëf en een erg grote boomedichtheid gepaard gingen. De laatste jaren kreeg het park door een gebrek aan menselijke en financiële middelen dan

ook te kampen met erosieproblemen en een veroudering van zijn bomenpopulatie ...

In september 2006 werd het beheer van het park uiteindelijk aan Leefmilieu Brussel - BIM toevertrouwd om de veiligheid en het voortbestaan van het park te verzekeren. "Vijf tuiniers en vier parkwachters zorgen sindsdien voor het dagelijkse beheer van het park," legt Marion Bonduelle, belast met het project, ons uit. "Binnenkort zullen er ook nieuwe vuilnisbakken en banken geplaatst worden en ook omvangrijkere werken om deze groene ruimte in zijn vroegere glorie te herstellen, zijn ondertussen al gepland." In de eerste plaats zal het daarbij vooral gaan om het opmaken van een volledige balans van de situatie van het park. Topografische metingen en een geohydrografische studie van het park zijn onontbeerlijk om oplossingen te kunnen formuleren voor de bestaande erosieproblemen. "Daarnaast zullen we ook een biologische inventaris van de fauna en flora van het park opmaken, evenals een 'case by case'-studie van de fytosanitaire staat van de bomen. Als eerste hoogdringende maatregel zullen begin 2007 alvast vierenvijftig bomen geveld worden. Daarna zal, om de fysionomie van het park niet te veranderen, het vellen van oude en het aanplanten van nieuwe bomen geleidelijk aan gepland en uitgevoerd worden."

Leefmilieu Brussel-BIM start onder andere met een biologische inventaris van de fauna en flora van het Dudenpark.

Een van de belangrijkste uitdagingen waarmee het project zich ondertussen geconfronteerd ziet, is het feit dat het Dudenpark geklasseerd is en dat het renovatieplan om die reden ook door de Commissie voor Monumenten en Landschappen goedgekeurd moet worden. Sociaalstedebouwkundige en historische studies zouden daarna ook een harmonieus gebruik van het landschap mogelijk moeten maken met het grootste respect voor en een opwaardering van zijn erfgoed- en milieurijsdom. Kortom, een omvangrijk project voor een landschap dat tal van functies vervult!

Zoektocht naar gezonde omgeving in Albert Street, Laken

Jean Louis Smeyers :
"Bij de buurtbewoners heeft het aanvankelijke wantrouwen plaats geruimd voor nieuwsgierigheid."

Een 2.000 m² groot, gevandaliseerde en als stortplaats gebruikt, braakliggend terrein in Laken. Dat is de plek waar een buurtcomité zich over ontfermde en het tot pedagogische tuin veranderde, naar het voorbeeld van een Londense groene zone. Het doel van het project is het welzijn van de buurtbewoners verbeteren. Dit is een van de initiatieven die het Gewest in het kader van het 'Gezonde steden'-project ondersteunt, omdat wie zich inzet voor het milieu zich ook inzet voor de eigen gezondheid.

Zowel de naam als de plaats van het initiatief prikkelen de nieuwsgierigheid. Op de hoek van de Paleizenstraat Over De Bruggen en de Albertstraat verbergt een hek de onbekende schat van deze wijk van Laken: een braakliggend terrein van 2.000 m² dat na zijn industrieel gebruik volledig aan zijn lot overgelaten werd. Toch moest er eerst meer dan 30 jaar voorbijgaan vooraleer iemand eraan dacht om deze groene ruimte op te waarderen als een soort van buffer tussen de treinsporen van de lijn Brussel-Aalst en de bewoners van de wijk.

Volgens een eerste project zouden er moestuinen komen op dit stukje grond dat eigendom is van de stad Brussel. In de bodem van het terrein waarop vroeger een fabriek gevestigd was, zijn echter nog altijd sporen te vinden van de potloodproductie die er vroeger plaatsvond. "Zoals de activiteit van de voormalige fabriek al doet vermoeden, is de bodem vergiftigd met lood," vertelt Jean-Louis Smeyers ons: "Uit de analyses van de grond bleek een hoge concentratie van lood, waardoor de aanleg van moestuintjes totaal uit den boze was. Toen we met het wijkcomité in Londen waren, brachten we echter ook een bezoek aan een pedagogische tuin die op een gelijkaardige vervuilde site aangelegd was. Het hele project sprak ons enorm aan en we hebben er ons dan ook door laten inspireren."

Zo ontstond de vzw 'Albert Street'. «Vooraleer de werken echter echt van start konden gaan», vertrouwde Jean Louis Smeyers, de gedelegeerde bestuurder van de vzw, ons toe, "hebben we twee jaar lang voor ons project moeten vechten. Twee jaar om iedereen van de haalbaarheid van het project te overtuigen, om een budget in te dienen, dat goedgekeurd zou worden, om een huurovereenkomst met de stad Brussel te sluiten en om een akkoord met de NMBS te bereiken over het gebruik van een servituut op een deel van het terrein en de plaatsing van hekken langs de sporen. Na zijn selectie naar aanleiding van een oproep tot indiening van voorstellen voor het project 'Brussel, gezond stadsgewest', kon Albert Street gelukkig genieten van de kostbare technische ondersteuning van deze vzw die voor een intersectorale synergie met het oog op een verbetering van de levenskwaliteit en dus van de gezondheid van de burger ijvert."

Gratis water voor vijver

"Bij dergelijke projecten zijn tal van actoren betrokken," legt Jean-Louis Smeyers ons uit, "en het is niet altijd even eenvoudig om door de administratieve bomen nog het bos te zien. 'Brussel, gezond stadsgewest' heeft ons dan ook erg geholpen met het leggen van tal van contacten. Zo mochten we zonder enig probleem de slangen van de brandweer gebruiken om de vijver

Vivaqua zorgde voor het water voor de vijver van de pedagogische tuin van Albert Street, een project dat in het kader van 'Brussel, gezond stadsgewest' tot stand kwam.

te vullen en werd er ons uitgelegd hoe we via Vivaqua over een gratis watertoevoer konden onderhandelen om water in de vijver te krijgen." Sommige bomen werden door Leefmilieu Brussel-BIM geveld en voor de aanleg van het terrein deed Albert Street een beroep op de onderneming voor aangepaste tewerkstelling 'Nos Pilifs'.

Wijkscholen en zelfs scholen uit het centrum van de stad hebben ondertussen hun interesse voor de tuin met zijn veertigtal interessante en geïnventariseerde botanische soorten, zijn nieuwe vijver en zijn toekomstige pedagogische panelen al duidelijk laten blijken en kijken vol ongeduld uit naar de opening. "Er dient gezegd dat Brussel heel wat parken telt, maar echter weinig natuurruimten die voor een dergelijk publiek gemakkelijk toegankelijk zijn", besluit Jean Louis Smeyers. "De 'Albert Street'-tuin zal weliswaar als een natuureservaat beheerd worden zonder er een te zijn, maar zal toch erg toegankelijk zijn voor scholen, ook al vinden de bezoeken er op afspraak plaats. Bij de buurtbewoners zelf heeft het aanvankelijke wantrouwen ondertussen plaats geruimd voor een zekere nieuwsgierigheid. Ik denk dat ze uiteindelijk de heraanleg van deze plek die het voorwerp van vandalisme uitmaakte en als stortplaats diende, wel zullen waarderen."

Hangende moestuinen

Uiteindelijk werd er toch een oplossing gevonden voor het probleem van de moestuinen. In de groene gang aan de inkom zullen zes bakken van 2,5 op 1,5 meter op palen geïnstalleerd worden. Dankzij de palenconstructie zijn deze hangende tuinen bovendien ook toegankelijk voor gehandicapten... Een idee dat ongetwijfeld de moeite waard is om verder uit te spitten.

Maar waarom heet de tuin nu 'Albert Street'? Dat is in feite een dikke knipooeg naar de Engelse tuinen waar het project zijn inspiratie vandaan haalde, waarbij de naam bovendien het voordeel biedt dat hij bij iedereen in goede aarde valt, ongeacht de taal die men spreekt!

Meer informatie:

Albert Street, pedagogische tuin, Jean Bollestraat 26, 1020 Brussel, bezoek alleen mogelijk op afspraak, tel.: 02/428.75.27 of albertstreet@skynet.be

BIM. « Het project Albert Street is interessant omdat het zich langs de spoorweg bevindt. Zo'n plekken zijn echte corridors voor de wilde fauna en flora, die zelfs kunnen reiken tot in het centrum van de stad. »

« Het geheel van deze kleine groene stukken verbetert de leefkwaliteit in Brussel, wat niet enkel bevorderlijk is voor de fauna en de flora, maar ook voor de stadsbewoners. »

"Gezondheid belangt ieder van ons aan"

Het 'Albert Street'-project strookt perfect met de logica achter de acties van Leefmilieu Brussel-BIM: een gezond milieu komt immers de gezondheid van ons allemaal ten goede! Dat is de reden waarom het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sinds juni 2001 via de vzw 'Brussel, gezond stadsgewest' aan het 'Gezonde steden'-netwerk (Healthy Cities) van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) deelneemt.

Het hele concept is gebaseerd op de kerngedachte dat iemands gezondheid bevordert of ondermijnd wordt in zijn of haar huis, op school, op het werk, kortom op de plek waar hij of zij leeft.

"Gezondheid is niet zozeer het ontbreken van ziekte, maar veeleer een dynamisch proces dat ieder van ons aanbelangt," legt Nicole Purnode, coördinatrice van de vzw uit. "Gezondheid hangt immers af van een hele waaier aan factoren, zoals iemands levensomstandigheden, sociale contacten, cultuur en omgeving. Wij proberen de gezondheid van de inwoners van Brussel te verbeteren door hen deel te laten nemen aan burgerinitiatieven. Onze rol in dat verband bestaat erin om projecten die de inwoners van de stad Brussel de kans geven om zelf deskundigen van hun eigen leefomgeving te worden, te stimuleren en te ondersteunen. Daarbij bezorgen wij hen de nodige hulpmiddelen om tot de rechtstreekse gesprekspartners van verenigings- en overheidspartners uit te groeien."

Zo werd in 2003 een eerste oproep tot indiening van voorstellen gelanceerd rond het thema 'openbare ruimte', waaruit uiteindelijk vier voorstellen van buurtbewoners weerhouden werden, waaronder het project van de pedagogische tuin van Albert Street. In 2006 riep een tweede oproep op tot indiening van projecten in verband met een mobilisatie rond en verandering van gedrag met betrekking tot mobiliteit. 'Bewegen in het hoofd, het lichaam, en in de stad'. Kortom, een heel programma!

Meer informatie:

Vzw Brussel, gezond stadsgewest, Handelskaai 7, 1000 Brussel, 02 219 84 44.

Het Groene Netwerk verbetert de kwaliteit van het stadsleven

Het project Albert Street maakt deel uit van het Groene Netwerk van de stad. « De bedoeling van het Groene Netwerk is het behouden en versterken van de groene ruimtes in de stad en het creëren van bijkomende groene ruimtes", vertelt Frank Vermoesen, die het dossier beheert bij Leefmilieu Brussel-

Belgische wetenschappers gaan de klimaatuitdaging aan

De opwarming van ons klimaat is een wetenschappelijk feit. Om deze uitdaging het hoofd te bieden, heeft België beslist om met de bouw van het 'Prinses Elisabeth'-station in Antarctica ook zelf een bijdrage te leveren aan het Internationale Pooljaar.

Op 1 maart 2007 startte het Internationale Pooljaar (IPY) dat tot maart 2009 zal duren om zowel aan de noord- als aan de zuidpool twee volledige seizoenen te laten verstrijken. Aangezien er doorgaans maar gedurende enkele maanden op Antarctica aan onderzoek gedaan wordt (van november tot februari), zal die termijn voldoende lang zijn om wetenschappers de kans te geven om hun experimenten te voltooien.

Hoewel de tijd er stil lijkt te staan, spelen de erg dynamische poolstreken een cruciale rol voor het metabolisme en de gezondheid van onze planeet. Bovendien bieden ze wetenschappers ook de kans om de geschiedenis van ons klimaat in kaart te brengen en de simulatiemodellen die ze ontwikkelen aan de werkelijkheid te toetsen. Vandaag zijn deze streken die al sterk te lijden hadden onder de opwarming, echter in volle evolutie. Bovendien bevatten ze ook de sleutel tot onze klimatologische toekomst en daarmee ook tot de toekomst van de mensheid.

Het grondgebied van Antarctica is drie keer groter dan dat van Europa en omvat 90% van alle ijsvlaktes op onze planeet. Daarmee vormt het een ongelooflijke buffer die ons tegen een te snelle opwarming van de aarde beschermt. De ijslaag zelf is bovendien een echt geheugen voor de geschiedenis van onze planeet. Je treft er niet minder dan een miljoen jaar klimaatgeschiedenis in aan.

Een millefeuille van ijs

Door de isotopische studie van het ijs kan er een link worden gelegd tussen de opwarming van de aarde en de toename van

de CO₂-concentratie in onze atmosfeer. Elk jaar komen nieuwe sneeuwlagen na hun tocht door de atmosfeer immers op oudere sneeuwlagen terecht, die omgevingsgassen en allerlei soorten stof gevangen houden. De ijsscap vormt m.a.w. een reusachtig boek waarvan de pagina's in de vorm van fijne, van boringen afkomstige bodemonsters terug te vinden zijn. Voor de onderzoekers die hun informatie uit deze stalen halen, vormen ze een goudmijn aan informatie over de meest uiteenlopende onderwerpen, zoals de hoeveelheid neerslag in de loop van de seizoenen, de gassamenstelling van de atmosfeer, de temperatuur waarop de bestudeerde laag zich vormde, de atmosferische circulatie, enz.

De Internationale Poolstichting zelf wil met haar initiatieven de opwarming van onze planeet toelichten, toekomstige generaties onderrichten en de aandacht van de burger op de klimaatproblemen vestigen.

Ongeveer 39 jaar na de sluiting van het 'Koning Boudewijn'-station en 110 jaar na de 'Belgica'-expeditie keert ons land eindelijk terug naar de Zuidpool. De Belgische regering heeft de Internationale Poolstichting (IPF) daarom de opdracht gegeven om een poolstation te bouwen dat in 2008 operationeel moet zijn. Het station dat de naam 'Prinses Elisabeth' zal krijgen, zal gebouwd worden op 200 km van de kust en op 500 km van de dichtstbijzijnde basis. Het station zal tijdens de Zuidpoolzomer, van november tot februari, bij klimatologische omstandigheden die schommelen tussen -5°C en -50°C, bemand worden en zal aan maximum 20 personen onderdak kunnen bieden, waarvan er 12 permanent aanwezig zullen zijn. De rest van de tijd zal het station van op afstand vanuit België gecontroleerd worden. De levensduur van het station wordt op minstens 25 jaar geraamd.

De uitdaging die de Internationale Poolstichting zichzelf met dit project gesteld heeft, is het eerste station te bouwen dat voor 100 % op duurzame energie zal werken. Daarom zal gebruik

worden gemaakt van alle recente technologieën: thermische zonnepanelen, isolatiematerialen, passiefbouwtechniek, windmolens en een netwerk van fotovoltaïsche cellen. Zo zal bv. 75% tot 90% van alle water gerecycleerd worden en in windtunnels van het Von-Karmaninstituut in Brussel werd de aerodynamische weerstand van het station getest. Niettemin dient hierbij opgemerkt dat er ter plaatse ook een noodgenerator aanwezig zal zijn die op fossiele brandstof zal werken: dat is een verplichte veiligheidsmaatregel die het station moet treffen om aan de voorschriften van de Antarctische Raad te kunnen voldoen, die elk vestigingsproject op het continent goed moet keuren.

Van 2006 tot 2008

Eind 2006 vertrok alvast een eerste expeditie onder leiding van ontdekker en wetenschapper Alain Hubert naar Antarctica om de eerste onderdelen voor het vervoer van het materiaal en de windmolen af te leveren, waarvan er ook een opgesteld zal worden om ter plaatse gedurende een werkingsjaar reële gegevens te kunnen verzamelen. De montage en een reeks testen vinden plaats tot juli 2007. Het 'prefab'-station zal eerst tijdens een tentoonstelling in Brussel in september 2007 voorgesteld worden en zal daarna gedemonteerd en in containers naar Antarctica verscheept worden om er opnieuw geassembleerd en uiteindelijk in maart 2008 aan de Belgische regering opgeleverd te worden.

Meer informatie:

- www.polarfoundation.org
- www.ipy.org
- www.belspo.be
- www.sciencepoles.org
- www.educapoles.org
- www.antarctica.org

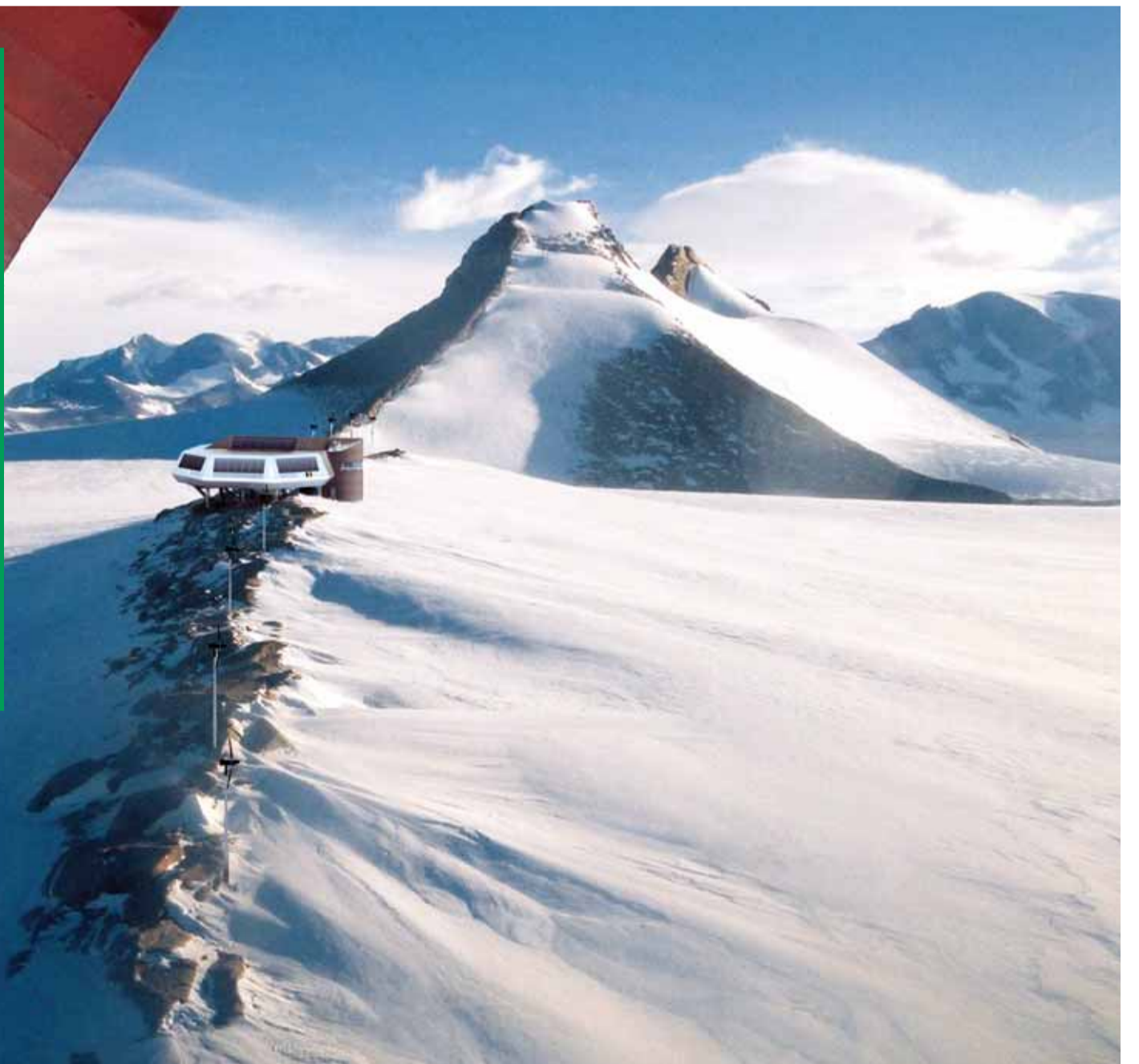
Antarctica beter leren begrijpen

Ligt Antarctica in het noorden of het zuiden? En als het in het zuiden ligt, waarom is het er dan zo koud? Van wie is Antarctica? Waarom wordt er zoveel onderzoek verricht? Zijn er ijsberen, keizers- en koningspinguïns op Antarctica? Hoe kan een ijsberg zo groot als België blijven drijven? En waar komen dergelijke ijsbergen vandaan? Hoe kan ijs de geschiedenis van ons klimaat bewaren?

Stuk voor stuk vragen waarop de antwoorden nog maar de top van de ijsberg van de tentoonstelling 'Antarctica' vormen, die sinds 22 december 2006 door het Pass georganiseerd wordt. De tentoonstelling informeert bezoekers over de wetenschappelijke, menselijke, technische, technologische en economische belangen van het continent en wil jongeren en volwassenen op het belang van het wetenschappelijke onderzoek op Antarctica wijzen.

Meer informatie:

'Antarctica', tot 2009, het Pass, Rue de Mons 3, 7080 Frameries, van maandag tot vrijdag (woensdag gesloten) 9-16u, zaterdag en zondag 12-18u, tel. 070 22 22 52, www.pass.be

De maquette van het station Prinses Elisabeth die gebouwd zal worden op de Zuidpool. ©Detrois SA-IPF

15 maart 2007: Internationale dag van de consument

De voeding van de mens genereert 20 à 30% van de wereldwijde CO₂-uitstoot. Nu we overladen worden met alarmerende berichten over klimaatveranderingen dienen we in feite ook even stil te staan bij de gevolgen van onze voedingsgewoonten voor de uitstoot van broeikasgassen.

Om ons te verwarmen, te verplaatsen, te voeden, te ontspannen, kortom, voor elke menselijke activiteit, maken we gebruik van natuurlijke rijkdommen en creëren we afval en vervuiling. Sommige van die rijkdommen zijn hernieuwbaar, andere zijn dat niet. De vervuiling en dan meer bepaald de uitstoot van het befaamde CO₂ dat als belangrijkste gas voor de opwarming van de aarde verantwoordelijk is, kan door planten, het water van oceanen, enz. geassimileerd en geabsorbeerd worden. Zolang we niet meer nemen dan de natuur ons te bieden heeft en kan verwerken, is er niks aan de hand, maar wat als we toch meer nemen?

Om dat te kunnen achterhalen, werd berekend dat elke mens 'recht' heeft op een bepaalde oppervlakte (1,7 hectare) die overeenstemt met wat hij mag 'verbruiken' zonder dat er sprake is van een uitputting van rijkdommen en zonder dat het ecologisch evenwicht verstoord wordt. Dat is wat men de 'ecologische voetafdruk' noemt. Conclusie? Een Belg eigent zich gemiddeld 4,9 ha toe, een Amerikaan, 9,5 ha, een Chinees 0,6 ha, enz. Als de hele planeet zoals ons zou leven, zouden we meer dan 3 planeten nodig hebben om aan ieders behoeften te kunnen voldoen.

De ecologische voetafdruk van ieder van ons hangt dus af van onze manier van consumeren. Gemiddeld is voeding goed voor een vierde van de ecologische voetafdruk van de inwoners van

Brussel, dus een vierde van de impact die ieder van ons heeft op de planeet en de instandhouding van haar natuurlijke rijkdommen. Dat is evenveel als ons energieverbruik (verwarming en elektriciteit) in de huisvestingssector.

Hieronder enkel tips om die voetafdruk te verkleinen:

- **Geef de voorkeur aan lokale producten:** 1 kg Zuid-Afrikaanse wortelen die met een vliegtuig overgevlogen worden, staat gelijk met een uitstoot van 5,5 kg CO₂;
- **Geef de voorkeur aan seizoensproducten:** In serres geproduceerde tomaten zijn goed voor een uitstoot van 2,3 kg CO₂/kg, terwijl Belgische tomaten die op het land gekweekt werden (tijdens het seizoen), goed zijn voor een uitstoot van 0.2 kg CO₂/kg ;
- **Geef de voorkeur aan producten uit de biologische, geïntegreerde, enz. landbouw:** De biologische landbouw genereert 30 % minder broeikasgassen dan de traditionele landbouw.
- **Verbruik minder vlees:** 1 kg rundvlees staat gelijk met een uitstoot van 8 kg CO₂.

Deze tips hebben soms opmerkelijke gevolgen. Zo kan men bijvoorbeeld door een dag per week diepgevroren groenten door verse groenten te vervangen, de eigen ecologische voetafdruk met 100 m² verkleinen.

Leefmilieu Brussel aanwezig in de Carrefour-supermarkten

In 2007 zal Leefmilieu Brussel-BIM u bij elke seizoensovergang over plaatselijke en seizoensgebonden groente en fruit inlichten. Daartoe zal in samenwerking met de Carrefour-groep een stand opgesteld worden in de buurt van de groente- en fruitrekken van de 5 Carrefour-supermarkten van het Gewest en de nabije rand. Voor de lente zal deze actie op donderdag 15, vrijdag 16 en zaterdag 17 maart georganiseerd worden.

Op de standen zelf zullen we u informatie en praktische hulpmiddelen aanbieden en zult u ook deel kunnen nemen aan een wedstrijd waarmee u 'duurzame prijzen' kunt winnen.

1 kg in serres geproduceerde tomaten = 2,3 kg CO₂

Nieuw waterzuiveringsstation in Brussel: geen reden om meer te verbruiken

Het nieuwe waterzuiveringsstation in het noorden van Brussel is sinds 3 maart 2007 operationeel. Om opnieuw een zuivere Zenne te krijgen, heeft het Gewest grote inspanningen geleverd. Betekent dit dan dat iedereen voortaan zoveel water mag verspillen als hij of zij maar wil, aangezien ons afvalwater nu toch beter gezuiverd wordt? Natuurlijk niet: het verminderen van het verbruik van drinkwater blijft een absolute prioriteit.

Sinds 3 maart 2007 beschikt het Brussels Gewest over de recentste technologische middelen om zijn water te zuiveren. Zo nam het in 2000, naar aanleiding van een Europese richtlijn, het waterzuiveringsstation Zuid in gebruik, een installatie met een verwerkingscapaciteit van 360.000 inwoner-equivalenten (IE). Dat was zonder meer een eerste stap in de goede richting, maar onvoldoende voor een stad die de hoofdstad van België en Europa is. Het station Noord dat langs het kanaal van Willebroek ligt, beschikt over een capaciteit die drie keer groter is dan die van het station Zuid en is nu klaar om 1,1 miljoen IE afvalwater afkomstig van de stroombekkens van het Gewest en Vlaanderen te verwerken. Het water van het zuiveringsstation zelf zal in de Zenne gestort worden zonder dat dit het milieu zal schaden, terwijl een hoogtechnologisch nat oxidatiesysteem zich om de behandeling van het slib zal bekommeren.

Zuinig omspringen met water blijft de boodschap

Wil dit zeggen dat we voortaan zoveel water zullen mogen verspillen als we maar willen? Helemaal niet. Zeker niet, als je weet dat van de 120 liter drinkwater die elke inwoner van Brussel gemiddeld per dag verbruikt, het merendeel in de toiletten, de gootsteen van de keuken of de badkamer verdwijnt. Bovendien heeft waterzuivering

ook een kostprijs die we allemaal via onze factuur mee betalen. Hoe minder drinkwater er verspild wordt, hoe minder hoog die factuur dus zal zijn. Hieronder vindt u dan enkele tips om uw verbruik te beperken, stuk voor stuk tips die u, waar mogelijk, voor, tijdens en na de Internationale Waterdag op 22 maart toe kunt passen!

Zonder iets te investeren ...

Het blauwe goud uit de kraan: Het drinkwater dat door uw buizen loopt, is van een onberispelijke kwaliteit. Het water wordt dan ook regelmatig gecontroleerd en beantwoordt aan de strengste normen. Bovendien is het water een stuk goedkoper dan het mineraalwater dat in flessen verkocht wordt en is er veel minder energie voor nodig om het water tot in uw glas te brengen.

Zet uw WC op dieet: Gemiddeld wordt er 30 liter drinkwater per persoon per dag verbruikt om het toilet mee door te spoelen. Daarom, als u over een 'zuinig' systeem beschikt dat tot 2 à 3 keer minder water verbruikt dan een klassiek systeem, gebruik dat dan ook. Als u niet over een dergelijk systeem beschikt, kunt u ook een of twee bakstenen, een waterdichte plastic zak of een fles gevuld met water in de spoelbak van uw toilet leggen.

Neem een snelle douche: Geef de voorkeur aan een snelle douche in plaats van een bad: u zult maar 40 liter water verbruiken in plaats van de 100 à 130 liter die u verbruikt als u een bad neemt! En jonge kinderen kunnen probleemloos per twee een bad nemen. Zo bespaart u tot 50% water.

Water dat voor niets loopt: Laat water niet nutteloos lopen. Gebruik een glas water om uw mond te spoelen bij het tanden poetsen. Gebruik de stop in de wastafel wanneer u zich wast of scheert.

Volledig gevulde wasmachine: Gebruik uw wasmachine enkel als de machine vol is. Vergeet niet dat een voorwas alleen voor erg vuile was nodig is.

Efficiënt de vaat doen: Laat het warme water niet lopen terwijl u de vaat doet. Gebruik de stop van uw gootsteen, vul de gootsteen met

water en gebruik datzelfde water met zeep. Gebruik vervolgens koud water om uw vaat mee te spoelen. Gebruik uw vaatwasser ook alleen, wanneer hij volledig gevuld is en gebruik indien mogelijk het economische programma.

Slim tuinieren: Besproei uw tuin niet te veel, ook niet in de zomer. Gebruik het water waarmee u uw groente en fruit waste en regenwater om uw planten mee te gieten. Plaats, indien nodig, een emmer buiten wanneer het regent. Dat water is ideaal om uw planten mee te begieten.

Ramen poetsen met regenwater: Gebruik regenwater om uw ramen mee te poetsen. Het laat geen sporen na omdat het geen kalk bevat.

Door al die kleine tips toe te passen, zult u uw waterverbruik met een kwart (ongeveer 30 à 35 liter per dag) kunnen verminderen. Voor een gezin van vier kan dat al snel een besparing van 80 à 100 euro per jaar opleveren... en dat zonder investering of enig verlies aan comfort.

Kleine investeringen, grote besparingen

Ga op zoek naar lekken: Ga op zoek naar lekken en laat een kraan die lekt onmiddellijk herstellen. Als u een beetje handig bent, kunt u dat trouwens zelf. Of u kunt natuurlijk ook een beroep doen op een specialist.

Verminder het debiet: Installeer debietbegrenzers voor douches en kranen of een zuinige douchekop of een mousseur op uw kranen om het water met lucht te vermengen. U zult er niet alleen minder door verbruiken, maar het water zal ook aangenamer aanvoelen. En de investering zelf hebt u na een jaar al terugverdiend!

AAA: Als u een nieuwe vaatwasser koopt, kies dan een model uit de AAA-klasse. Deze modellen zijn een stuk doeltreffender en verbruiken zowel minder water als elektriciteit.

Gebruik of installeer een regenton: Een echt waterdichte en goed onderhouden regenton kunt u voor tal van toepassingen gebruiken. Als u er nog geen hebt, kunt u er een in plastic in uw kelder installeren. Met het water uit de ton kunt u uw huis poetsen, uw wagen wassen of uw planten gieten. Daarnaast kunt u ook een parallel circuit installeren om het regenwater te recupereren en het ook voor uw toilet of wasmachine te gebruiken.

Met deze kleine investeringen kunt u uw drinkwaterverbruik met nog eens 25% verminderen. Samen met de gratis tips die we hierboven al aankaartten, kunt u dus tot 50% op uw factuur besparen.

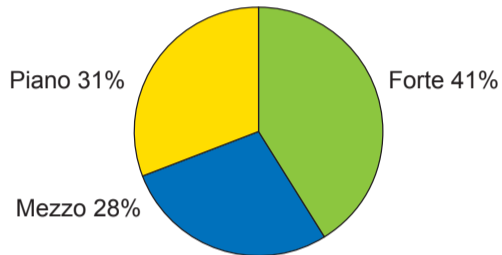

1300 Brusselaars schreven zich in voor de Energie-Uitdaging

Aan het begin van dit nieuwe jaar heeft iedereen de mond vol van de verandering van ons klimaat en het milieu. Kunnen wij daar zelf echter iets aan doen? Ja! 1.300 inwoners van Brussel zetten ondertussen al de stap en schreven zich in voor de Energie-Uitdaging. Het doel? Hun energieverbruik beperken met behulp van kleine dagelijkse handelingen en hun facturen en hun uitstoot van het broeikasgas CO₂ verminderen.

Ondertussen telt de Energie-Uitdaging 1.260 nieuwe inschrijvingen die voor een van de drie formules opteerden: 'piano', 'mezzo' of 'forte'. Daarbovenop komen nog eens een veertigtal deelnemers van de eerste editie van de Uitdaging (2005/2006) die ditmaal voor de 'forte'-formule opteerden.

Bovenstaande grafiek toont overigens aan dat er optimaal gebruik gemaakt werd van de verschillende aangeboden formules: de deelnemende gezinnen konden de formule kiezen die het meest bij hun engagement paste.

Los van de formule die de gezinnen kozen, bestaat hun gemeenschappelijke uitdaging erin om gedurende de hele duur van de Energie-Uitdaging (van november 2006 tot april 2007) eenvoudige handelingen te stellen, waarmee ze energie kunnen besparen: vervanging van traditionele lampen door zuinigere modellen, beperking van het gebruik van de wagen, beperking van de temperatuur van de verwarming, uitschakelen van elektrische apparaten in 'stand-by'-modus, enz. Al deze verschillende handelingen worden ook samengevat op de website www.energie-uitdaging.be en in onze folder "100 tips om energie te besparen".

Getuigenissen van deelnemers

Enkele gezinnen die aan de vorige editie deelnamen, getuigden ook over hun ervaring. "We bespaarden meer dan 500 euro op ons gasverbruik. Dat stemt overeen met een vermindering van 38% en dat zonder al te veel inspanning. Zo hebben we op de omgevingstemperatuur gelet (aanbevolen temperatuur van 19 à 20°C in de woonkamer en 16°C in de kamers) en schakelden we de verwarming zo vroeg mogelijk in de lente uit en zo laat mogelijk in de winter opnieuw aan."

Andere getuigenissen vindt u op de website van de Energie-Uitdaging (www.energie-uitdaging.be). Daarnaast vindt u er ook verslagen van informatiebijeenkomsten van deelnemers en specialisten, evenals een forum waar er van gedachten gewisseld kan worden en iedereen vragen kan stellen of tips uit kan wisselen, ook al neemt u niet deel aan de Energie-Uitdaging.

U kunt trouwens nog altijd deelnemen! Inschrijven kan tot eind april. De getuigenissen tonen aan dat door op bepaalde van onze dagelijkse handelingen te letten, we ons energieverbruik aanzienlijk kunnen beperken.

Meer informatie:

Energie-Uitdaging, tot april 2007, www.energie-uitdaging.be, 02 775 75 75

Vervang javel door azijn

Bleekwater, in de volksmond javel, is een schadelijk ontsmettingsmiddel dat u kunt vermijden. Een wc kunt u perfect schoonmaken met azijn en soda.

Bleekwater is schadelijk voor de gezondheid en voor het milieu. Het antigifcentrum krijgt jaarlijks meer dan 100 telefoontjes binnen over huishoudelijke ongevallen met bleekwater. Wanneer dit product samen met het afvalwater wordt geloosd, kan de chloor die erin zit giftige verbindingen aangaan met andere organische moleculen die zich kunnen opstapelen in de watervoorraden en de voedingsketen. Het is dus beter er zo weinig mogelijk van te gebruiken, of het zelfs helemaal niet in huis te halen.

En de wc dan? Om de wc schoon en zuiver te houden, hoeft u hem alleen maar regelmatig te onderhouden met azijn. Het is vooral de kalkafzetting die de ontwikkeling van micro-organismen bevordert. Azijn is een afdoend middel tegen kalk en onschadelijk voor het milieu. Het is ook bijzonder goedkoop! Om te ontsmetten en geurtjes te bestrijden, giet u een keer per week warm water met kristalsoda in de toiletpot. Ook dit "wondermiddel" is niet alleen onschadelijk voor het milieu, maar ook zeer vriendelijk voor de portemonnee.

Meer informatie:

Hoe kan u uw huis onderhouden zonder uw gezondheid en het milieu schade toe te brengen? Raadpleeg onze vele tips in de gratis brochure "Hoe gevaarlijke producten vermijden". U kunt hem aanvragen op het nummer 02 775 75 75 of via e-mail op info@ibgebim.be.

Het boekje van de kinderen

WAT DOET CO₂?

Luchtvervuiling, klimaatverandering, de opwarming van de aarde, het broeikas effect... Iedereen heeft er de mond van vol, maar wat wil dat nu juist allemaal zeggen? En wat kunnen we er zelf aan doen?

Broeikasgassen maken het leven op aarde mogelijk. In feite stuurt de zon ons overdag warmte. De aarde gebruikt deze warmte en stuurt op haar beurt andere warmte opnieuw de ruimte in. In de atmosfeer vormen bepaalde gassen een immense 'glazen serre' rond de planeet en houden die warmte vast, waardoor de aarde van aangename temperaturen kan genieten. Zonder die broeikasgassen zou alle warmte immers opnieuw in de ruimte verdwijnen en zou de temperatuur op aarde ongeveer -18°C bedragen, wat het leven hier onmogelijk zou maken!

De doeltreffendheid van de serre die de aarde omhult, hangt af van de verschillende gasconcentraties waaruit die serre bestaat. Miljoenen jaren lang was die samenstelling door de natuur vastgelegd: 55% water, 39% CO₂, enz. Zo ontstond een bepaald evenwicht, waardoor de verschillende klimaten zich konden stabiliseren.

Sinds kort produceert de menselijke activiteit echter enorm veel CO₂ bovenop de CO₂ die al door de natuur geproduceerd wordt. In zekere zin heeft de mens de 'beglazing' van de serre dus veranderd en heeft hij het enkel glas door dubbel glas vervangen. Het resultaat? Het is warmer geworden op aarde, de ijskappen beginnen te smelten en ons klimaat is van slag.

De oplossing: de hoeveelheid CO₂ die de mens uitstoot, beperken. In de praktijk is 70% van de CO₂-uitstoot in Brussel afkomstig van de verwarming van woningen en kantoren, 19% van het verkeer en 11% van de verbranding van afval. Dat betekent dat iedereen dus iets kan ondernemen om de luchtvervuiling tegen te gaan:

- **Op het vlak van verwarming:** In de klas of thuis is 19 à 20°C een ideale temperatuur, terwijl 16°C perfect geschikt is voor slaapkamers, gangen en eetzaal.
- **Ons anders verplaatsen:** Het gebruik van de wagen proberen te vermijden, te voet naar school gaan, het openbaar vervoer gebruiken om naar de film te gaan, enz.
- **Minder afval produceren:** Een veldfles gebruiken, afzonderlijke verpakkingen vermijden, enz.

ANDERE IDEEËN?

Je moet er natuurlijk alleen aan denken! Zoek in het rooster hieronder de volgende woorden (Pas op: Ze kunnen verticaal, horizontaal, diagonaal, van voor naar achter of van achter naar voor geschreven zijn): gas, stof, vervuiling, adem, zuurstof, wolk, boom, wind, lucht, regen, stad, klimaat, CO₂, zon, aarde, zee.

L	U	C	H	T	V	U	B
A	A	R	D	E	E	E	O
R	K	I	A	E	R	E	O
L	L	K	T	I	V	Z	M
F	O	T	S	R	U	U	Z
O	W	G	V	W	I	N	D
T	A	A	M	I	L	K	N
S	E	D	M	I	I	I	O
J	O ₂	E	N	E	N	D	Z
C	L	M	R	E	G	E	N

Nu je alle woorden gevonden hebt, blijven er nog een aantal ongebruikte letters over. Verzamel ze en vorm er een nieuw woord mee dat aangeeft welk gedrag we moeten aanleren om de aarde te redden.

Oplossing:
Milieuvriendelijk